

Yazar/Author

Anıl ERTOK*, Eyüp GÜNAYDIN**

Makale Adı/Article Name

Doğa, İnsan İlişkisi Bağlamında Sanat Nesnesi Olarak Ağaç

Tree as an Art Object in the Context of Nature-Human Relationship

ÖZ

Doğa ile olan bağımızın tekrar hatırlandığı ve önem kazandığı şu günlerde insan kaynaklı ekolojik sorunları azaltmaya yönelik çözümler aranmaya başlanmıştır. Bu sorunlara karşı çözümler çeşitli bilim alanlarının yanı sıra Batı ve Türk sanatındaki farklı sanat disiplinlerinde üretilen sanatsal pratikler yardımıyla da görünür kılınmaya çalışılmıştır. Bu araştırma ekolojik sorunları sanatsal pratikleri ile irdeleyen belirli sanatçılar üzerinden ilerlemiştir. Sanatsal üretimlerin genel çerçevesi insan kaynaklı ekolojik sorunların doğa, insan, toplum, ekonomi ve kültüre olan etkileri üzerinde yoğunlaşarak oluşturulmuştur. Bu bağlamda bu araştırma Joseph Beuys, Henrique Oliveira, Nils Udo, Ursula Rydingsvard, Marjolijn Dijkman, Anya Gallaccio, Buster Simpson, Sibel Horada, Elmas Deniz, Alper Aydın gibi sanatçıların doğada bir canlı konumundaki ağacı, sanat nesnesi olarak yer verdikleri işleri üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilen çalışmada doküman analizi tekniği kullanılarak belirtilen sanatçıların çalışmaları analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında sanatçıların çalışmaları üzerinden insan ve doğa arasında kaybolan ilişkiye, insanlar tarafından metalaştırılan doğa kavramına, insanın doğa üzerinden bulunduğu konuma, doğa ve kültür ilişkisine değinilmiştir. Sonuç olarak ekolojik problemler üzerine temellendirilen çalışmalar izleyici ile buluştuğu noktada daha fazla görünür kılınmasına ve etki alanlarını her geçen gün daha fazla genişlemesine yardımcı olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Doğa, Ağaç, Ekoloji, Derin Ekoloji, Ekolojik Sanat

ABSTRACT

In these days when our connection with nature is remembered and gaining importance, solutions to reduce human-induced ecological problems have begun to be sought. Solutions to these problems have been attempted to be made visible with the help of artistic practices produced in various scientific fields as well as in different art disciplines in Western and Turkish art. This research has progressed through specific artists who examine ecological issues through their artistic practices. The general framework of artistic productions was created by focusing on the effects of human-induced ecological problems on nature, people, society, economy and culture. In this context, this research aims to examine the tree, which is a living thing in nature, as an art object through the works of artists such as Joseph Beuys, Henrique Oliveira, Nils Udo, Ursula Rydingsvard, Marjolijn Dijkman, Anya Gallaccio, Buster Simpson, Sibel Horada, Elmas Deniz, Alper Aydın. In the research conducted with the qualitative research method, the works of the specified artists were analyzed using the document analysis technique. Within the scope of the research, the lost relationship between humans and nature, the concept of nature commodified by humans, the position of humans in nature, and the relationship between nature and culture were discussed through the works of artists. As a result, studies based on ecological problems help to become more visible at the point where they meet the audience and to expand their areas of influence more and more each day.

Keywords: Art, Nature, Tree, Ecology, Deep Ecology, Ecological Art

* Prof. Dr., Karabük Üniversitesi, Safranbolu Fethi Tokar GSF, Resim Anasanat Dalı, anilertok@karabuk.edu.tr

** Sanatta Yeterlik Öğrencisi, Karabük Üniversitesi, Safranbolu Fethi Tokar GSF, Resim Anasanat Dalı, eyupgunaydinn@gmail.com

Extended Abstract

Forgetting that he owes his existence to nature, man has constantly improved himself against it. Finally, man, who declared his greatness, dragged nature into a semantic and valuable void and ignored it. In the human age we live in, the absence of nature has begun to be felt more and more each day. At this point, art has tried to eliminate the lack of relationship between nature and humans by bringing it to light again and to improve the situation of society. It is seen that the orientation towards ecological problems is increasing in today's art practices. Nature, which is the subject of the realized works, is no longer a source of inspiration or an object filling the background of the painting. Nature has now become a field of action that needs to be transformed and improved, at the centre of the works produced by artists. This situation tries to create an awareness in the audience by questioning their communication with nature. The research aimed to make visible the lost relationship between nature and humans and the lost importance of nature through the works of local and foreign artists. It is a qualitative research created by using document analysis method of printed publications based on the relationship between nature, humans and art. The research examined the works of artists who used the concept of trees, which represent nature and are one of the living things that live on it, as a means of expression. Artists who use trees as a means of expression are included in the research.; Joseph Beuys with his social sculpture named "7000 Oaks" under the title of "The Relationship between Nature, Humanity and Art in the Context of Improving Society". With this ecologically based project, the artist has broken down the boundaries between the audience and art. The audience has created the work itself as a participant. Henrique Oliveira, on the other hand, makes viewers question their connection with nature with his works that he creates by gathering waste wood pieces in the city he lives in. Under the title of "The Relationship of Art in the Context of Integration with Nature" is Nils Udo with his installation called "Nest". The artist has highlighted the existence of nature with the nest figures he frequently uses in his installations. Marjolijn Dijkman, who deals with the traces left by humans on nature and the relationship established with nature in different ways and takes part in different disciplines such as video installations and photography, is the other artist included under this title with her work titled "Forest". With her installation "The Interior Space Within Us" under the title "The Relationship between Humans, Nature and Art in the Context of Process", Anya Gallaccio focuses on the processes of destruction, deterioration and decay that naturally occur in nature within the phenomenon of time. Buster Simpson draws attention to the mutual communication between humans and nature with her installation titled "Host Analog". Sibel Horada is featured with her installation titled "As If It Never Existed" under the title of "The Relationship between Humans, Nature and Art in the Context of Interdisciplinary Production in Turkey". With this work, in which she arranged the large and small pieces of the Paulownia tree that was uprooted from the soil, the artist took the side of nature and made visible the traces of the destruction caused by the ruling power. In Elmas Deniz's video work "The Tree I Want to Buy", she used a 600-year-old tree as an art object. This work is a study that questions the relationship between nature and property and the human instinct to possess. Finally, with his installation titled "Corpus Membratim", Alper Aydın draws attention to the destruction that humans have caused in nature. In the context of this research, the relationship between humans and nature is expressed through the artists and their works who use trees as the material of their artistic productions in line with the Western and Turkish understanding of art.

Within the scope of the research, it was observed that while ecological problems were recognized in Western art in the 1980s, symposiums focused on art and the environment began to be held in Turkey with a delay of ten years. Since the 2000s, the framework of conceptual art in Turkey has been formed by the relationship between nature and humans. It is thought that the increase in the production of local and foreign artists in the future will increase the area of influence by making the awareness of nature more visible.

As a result, the research questioned where humans position themselves in the face of a nature that is ignored and the status of the lost culture and relationship between nature and humans. It is expected that art will continue to grow stronger as a shield against the domination and destruction that humans impose on nature.

Giriş

İlk çağlarda doğa bilinmeyen gizemli bir varlık olarak görülmektedir. İnsan tanımlayamadığı doğa gerçeği ile tinsel olarak bir ilişkiye girmiştir. Hayatta kalabilmek için doğanın kurallarına saygı duymuş ve onu tanrı olarak konumlandırmıştır. Doğa üzerinde geçirdiği zaman içerisinde yaşam alanı ve etrafında gerçekleşen hareketleri ve olayları gözlemleyerek doğayı tanımaya ve anlamsal olarak onu konumlandırmaya çalışmıştır. İnsanın kendini keşfetmeye başlamasıyla birlikte doğaya karşı olan düşünceleri ve tavırları da paralel olarak değişmiştir. Denetlenemeyen

ve bu nedenle de yenilmez bir şey olarak görülen doğa keşfedilmeye başlandıkça insanlar karşısında o anlamsal gücü gün geçtikçe azalmaya ve günümüzde tüketilebilir bir hammadde olarak görülmeye başlanmıştır. Artık günümüzde doğa karşısında farklı etmenlere bağlı olarak düzensiz ve kontrolsüz bir şekilde artan tüketim olgusu sonucu çevre sorunları hissedilir şekilde artmıştır. Bu sorunlar günümüzde her şeyin önüne geçerek insanın dünya üzerindeki yaşamını etkilemektedir. İnsanın doğaya egemen olma fikrini düşünmeye başladığı andan itibaren çevre sorunları da beraberinde oluşmaya başlamıştır. Çevre sorunları karşısında kayıtsız kalamayan pek çok filozof düşüncelerini etkili bir şekilde ifade etmiştir. Ortaya atılan düşüncelerin birçoğu doğa ve insan arasındaki ilişkiye yönelik söylemler olmuştur. Bilimsel ilerlemelerin sonucu insanın ve aklın merkeze alındığı, her şeyin ölçüsünün insan olduğu bir düşünce ortamında mekanik doğa düşüncesini savunan Bacon, Descartes gibi düşünürler doğanın insanlar için yaratıldığını, doğa üzerinde tamamen tahakküm kurarak bir sömürü nesnesine dönüştürülmesine yol açan bir paradigma oluşturmuştur. Akarsu'ya göre doğaya egemen olan insan sonunda doğayı ve kendini tüketme durumuna gelmiştir. Pek çok filozof düşüncelerini bu durum üzerine yoğunlaştırmıştır. Örnek verilecek olursa “insan insanın kurdudur” sözüyle tanınan Hobbes ayrıca “İnsan henüz olmamıştır” sözüyle insanı ifade etmiştir. Yeryüzündeki ilerleyen uygarlığa ve kültüre rağmen insanın gelişemediğini düşünen M. Scheler “İnsan olmak güçtür.” “hayvanları tanıyın, ne demek istediğimi anlarsınız” diye de eklemiştir. Gerçekten kendini tüketen hiçbir hayvan yok yeryüzünde (Akarsu,1994). 19. Yüzyıla gelindiğinde doğa ve insan arasındaki ilişkiyi Marx şu cümlelerle ifade etmiştir;

Doğa insanın inorganik bedenidir, bizzat insan bedeninin kendisinden başkası doğa(dır). "İnsan doğada yaşar" sözünün anlamı şudur: doğa insanın, eğer ölmek istemiyorsa, sürekli ilişki halinde olması gereken bedenidir. İnsanın fiziksel ve ruhsal hayatının doğayla bağlantılı olması basit olarak şu demektir: doğa, insan doğanın bir parçası olduğu için kendi kendisiyle bağlantılıdır (Capra,1992:233).

İnsan doğa ile arasındaki bu temel ilişki halinden uzaklaşarak doğa ile arasındaki bağın kopmasına insanın doğa üzerindeki çok daha fazlasına hakim olma arzusu neden olmuştur. İnsanlığın varoluşundan buyana süregelen üretim gün geçtikçe artmaya doğa için bir tehdit oluşturmaya başlamıştır. Başlangıç sürecinde modernizmin getirileri olarak görülen sanayileşme ile paralel bir şekilde artan şehirleşme, aşırı nüfus artışı, kirlilik ve kıtlık gibi sorunlar hemen çözüme ulaştırılamamış ve bir kriz haline dönüşmüştür. Bu aşamada çevreci hareketlerin düşünsel ve siyasal açıdan önerileri ile insan doğa arasındaki ilişki daha çok sorgulanmaya ve dikkat çeker hale gelmeye başlamıştır. “Çevreci hareketler, dengesiz nüfus artışı, hava ve su kirliliği, canlı türlerinin ortadan kalkması, ormanların ve toprağın bozulması, dünya kaynaklarının dengesiz dağılımı gibi, dünyanın, dolayısıyla toplumların karşı karşıya kaldığı sorunlara bir tepki olarak doğmuştur” (Ceritli,1998:256).

Şakacı ve Günesen'e göre Arne Naess tarafından geliştirilen “Derin Ekoloji” yaklaşımı bu hareketler arasında öne çıkanlardandır. Doğa sorunları karşısında oluşan bu çevre hareketleri soruna yaklaşım şekillerine göre sığ ve derin ekoloji şeklinde farklı gruplara ayrılmıştır. Sığ ekoloji olaylara insan merkezci bir bakış açısıyla yaklaşırken, derin ekoloji insan ve doğa arasında daha derin bağların kurulması gerektiğini savunmaktadır. Derin ekolojiye göre çevre sorunlarına çözüm bulmak için öncelikle değerlerin sorgulanması gerekmektedir. Buna göre insan ve doğa ilişkisi yeniden yapılandırılmalıdır. İnsan ve doğa arasında kurulacak olan yeni bağlar sayesinde çevre sorunlarının en aza inmesi mümkün olacaktır (Şakacı ve Günesen, 2023).

Günümüz sanat pratiklerinde ekolojik sorunlara olan eğilimin gün geçtikçe arttığı görülmektedir. Sanat pratiklerinde ele alınan doğa artık bir ilham kaynağı ya da resmin arka planını dolduran bir nesne konumunda değildir. Doğa ortaya konulan sanat pratiklerinin öznesi haline gelerek iyileştirilmesi ve dönüştürülmesi gereken bir hareket, eylem alanı olarak görülmektedir. Farklı sanat pratiklerinin oluşturduğu bu eylemler izleyiciye insan ve doğa arasındaki ilişkiyi sorgulatacak yeni alanlar yaratmıştır. “Ekolojik konularda artan farkındalık ve 1960'lardan

itibaren yükselişte olan çevre hareketine bağlı olarak gelişmiştir. Günümüzün krizi olarak algılanan iklim değişikliği de böylelikle sanatçıların birçoğunun pratiğine ilave bir ivme ve aciliyet kazandırmıştır” (Brown, 2014:7). Bu durum “estetikten etiğe birçok soruyu da beraberinde getirmiş, sanatçının bu konuyu ele alışı bakımından rolü ve sorumluluğu tartışılmıştır”(Ertuğrul Tomsuk,2022:908). Araştırmada doğa, insan ve sanat arasındaki ilişkiye; Joseph Beuys, Henrique Oliveira, Nils Udo, Ursula Rydingsvard, Marjolijn Dijkman, Anya Gallaccio, Buster Simpson, Sibel Horada, Elmas Deniz, Alper Aydın ’ın sanatsal pratikleri üzerinden değinilmek amaçlanmıştır. Doğanın şemsiye bir kavram oluşu araştırma alanını genişletmektedir. Bu nedenle araştırmanın evreni doğayı temsil eden ve onun üzerinde yaşamını sürdüren canlılardan birisi olan ağaç kavramını çalışmalarında ifade aracı olarak kullanan sanatçılar şeklinde belirlenmiştir.

Yöntem

Bu araştırma, doğa, insan ve sanat ilişkisi bağlamında üretilen basılı yayınların doküman analizi yöntemiyle incelendiği nitel bir araştırmadır. Bowen’ın ifadesiyle doküman analizi, hem basılı hem de elektronik (bilgisayar tabanlı ve internet üzerinden iletilen) materyaller olmak üzere belgeleri incelemek veya değerlendirmek için kullanılan sistematik bir prosedürdür (Bowen,2009). Nitel araştırma ise “Sosyal ya da beşeri bir probleme bireylerin veya grupların attığı anlamları keşfetme ve anlamaya yönelik bir yaklaşımdır. Araştırma süreci; soruların ve işlem basamaklarının geliştirilmesi, genellikle katılımcıların kendi ortamlarından veri toplanması, özel durumlardan genel temalara ulaşarak tümevarımsal veri analizi yapılması ve araştırmacının verilerin anlamını yorumlama aşamalarını kapsamaktadır.” (Creswell,2017, s.248). Araştırmanın amacı doğrultusunda genel olarak yerli ve yabancı kaynaklardan literatür taraması yapılmıştır. Ardından malzeme olarak ağaç nesnesini sanatsal pratiklerinde malzeme olarak kullanan sanatçılar; Joseph Beuys, Henrique Oliveira, Nils Udo, Marjolijn Dijkman, Anya Gallaccio, Buster Simpson, Sibel Horada, Elmas Deniz, Alper Aydın olarak belirlenmiş ve çalışmaları üzerinden okumalar yapılmıştır.

1. Toplumlari İyileştirme Bağlamında Doğa, İnsan ve Sanat İlişkisi

Joseph Beuys bireyin doğa üzerindeki konumuna bütünsel bir şekilde yaklaşarak yeni bir sanat ve toplum kavramı yaratmıştır. Doğa, kültür, sanat ve politikayı çalışmalarına entegre ederek disiplinlerarası bir anlayış ile bir araya getirerek sanat kavramının sınırlarını genişletmiştir. Marcus Graf’ın “100 Yıl Beuys” adlı seminer serisinin de ifade ettiği gibi;

Gerçekten de Joseph Beuys karizmatik bir şamanist, tutkulu bir politikacı, eleştirel bir eko-aktivist, gerçek bir hümanist, somut bir ütöplast ve etkili bir öğretmendi. Her şeyden önce, daha önce bahsedilen tüm kimlikleri karmaşık sanatsal çalışmasında birleştirmesine rağmen, sanat dünyasını sonsuza dek değiştiren büyük bir sanatçıydı (Graf,2021:3).

Sanatla hayatın iç içe geçtiği, bütüncül bir felsefi anlayışı savunan Beuys felsefesi açısından bakıldığında “hem doğayla ilişkisi hem de ezoterik bilimlerle olan ilişkisi bakımından önemli işler üretirken birey olarak her insana katılımcı bir rol yükleyip tümül bir sanat eseri olarak toplumu işaret etmiştir” (Ertuğrul Tomsuk,2022:908).

Erken dönemlerden itibaren ekolojik sorunların önemine dikkat çeken ekolojik bir aktivist olmasının yanı sıra sanat ve ekoloji arasındaki ilk köprüyü kuran kişiler arasında yer alan Joseph Beuys’un doğa ile olan ilişkisi 1921 yılında Almanya’nın Krefeld kentinde dünyaya gelmesiyle başlamıştır(Kara,2004). Beuys için doğa hayatı boyunca çok önemli bir yere sahip olmuştur.

Sanatçı çocukluk döneminde çok da dışa dönük bir çocuk değil, fazla arkadaşı da yok. Daha çok evinin çevresinde oyunlar oynuyor. Tabii bu savaş dönemi, sonrasının zorlukları, ailenin yaşam şartları... gibi birtakım etkenlerden dolayı hep etrafta bulduğu şeylerle, doğal nesnelerle, doğanın kendisiyle oynamayı tercih ediyor aslında (Kara Sarioğlu, 2021,s.11).

Beuys’un kırsal bir bölgede dünyaya gelmiş olması ve içinde bulunduğu kültürün de etkisiyle doğaya düşkün bir kişiliğe sahip bir birey olması gayet normal görülmektedir. Bunun yanı sıra hayatının ilerleyen dönemlerinde yaşadığı olayların etkisi de sanatçının doğa ile daha çok etkileşim içerisinde olmasında etkili olmuştur. Bu olaylar arasında Beuys’u en çok etkileyen

gönüllü olarak Alman Hava Kuvvetlerinde savaş pilotluğu yaptığı dönemlerde geçirdiği uçak kazası olmuştur. 1943 yılında Kırım yakınlarında uçağı düşürülen Joseph Beuys Kırım Tatarları tarafından enkazdan çıkartılarak tekrar hayata döndürülmüştür. Beuys yaşadığı bu olayı şu şekilde anlatmıştır.

Tatarlar olmasaydı bugün hayatta olmazdım. Kazadan sonra Alman arama ekipleri aramaktan vazgeçtikten günler sonra karda gömülü olarak beni bulanlar Tatar'lardı. O ana dair "Voda" (su) diyen sesleri, çadırlarının keçelerini, peynirin, yağın ve sütün yoğun keskin kokusunu hatırlıyorum. Vücudumun eski ısısına kavuşmasına yardımcı olmak için vücudumu yağla kapladılar ve sıcaklığı içeride tutmak için keçe ile de sardılar (Durini,1992:17).

Joseph Beuys bu olaydan sonraki sanat yaşamında hastalıklı olarak gördüğü toplumun iyileştirilmesi gerektiğini savunmuştur. Yapmış olduğu performanslar, eğitimler ve sosyal heykeller aracılığıyla onun yaralarını saran Tatar'lar gibi o da adeta bir şaman edasıyla doğa ile arasındaki bağlarını koparan toplumun yaralarını sararak tekrardan iyileştirmeyi amaçlamıştır. Beuys'un doğa ve insan arasındaki simbiyotik birlikteliğin gerçekleşmesini amaçlayan çalışmalarından birisi 1982 yılında Almanya'nın Kassel bölgesinde başlatılan ve toplam beş yıl süren '7000 Meşe' isimli ekolojik temelli kamusal sanat projesidir. "Proje birden fazla referansa sahiptir ve estetik ve sanatsal kültürde de bulunabilecek insanın doğadaki yaşamının organik gelişimi kavramlarını somutlaştırır" (Durini,1999:28). Bu projenin temel unsuru 7000 adet ağaç fidanları oluşturmaktadır. Bu sayının çoğunluğunu meşe ağacı oluştururken geri kalan kısmını ardıç, kestane, dişbudak, karaağaç, alıç, akasya, akçağaç, ceviz gibi farklı türlerde ki ağaç fidanları tamamlamaktadır. Ağaçların dibine dikilecek olan bazalt taşı blokları, Kassel bölgesi ve Kassel halkı projeyi oluşturan diğer unsurlar arasında yer almaktadır. Joseph Beuys'un ağaç sayısını belirlerken ki düşüncelerini Kuoni şu şekilde ifade etmiştir;

Yedi adet bitki dikiminin oldukça eski bir kural olduğunu Amerika ve İngiltere'de Seven Oaks isminde yerleşim alanlarının bulunduğunu ifade etmiştir. Ardından sanatçı işine başlarken yedi adet meşe dikimi düşünmüş fakat yedi meşenin olsa olsa sadece dekoratif bir görünüme yol açacağını, 17 ya da 70 adedinin de yeterli olmayacağı kanısına varmıştır. 700 meşe ise, tüm şehri orman görünümüne büründürmek için halen daha yetersiz kalmaktadır (Kouni,1990, akt., Kara, 2004:113).

Joseph Beuys'un 7000 adet meşe ağacı sosyal heykel kavramını gerçekleştirecek kadar etkili olmuştur. Sembolik açıdan bakıldığında ise ağaçlar doğa ile toplum arasına giren beton duvarların oluşturduğu iletişimsizliği yok ederek bağları yeniden canlandırmıştır. Meşe ağacının Almanya'yı temsil eden bir ağaç oluşu, Şamanistik açıdan yeryüzü ile yeraltı ve gökyüzü arasında kozmik bir bağlantı noktasını temsil etmesi açısından Beuys'un meşe ağacını daha çok ön plana çıkarmasına neden olan başlıca sebepler arasında yer almaktadır. Beuys'un neden meşe ağacını seçtiğinin nedenlerini yaptığı bir röportajda şu şekilde açıklamıştır;

Bence ağaç, kendi içinde bir zaman kavramı olan rejenerasyonun bir unsurudur. Meşe özellikle böyledir çünkü çok sağlam bir öz oduna sahip yavaş büyüyen bir ağaçtır. Meşenin adını taşıyan Druidlerden bu yana bu gezegen için her zaman bir heykel biçimi, bir sembol olmuştur. Druid meşe demektir. Druidlerini kutsal yerlerini tanımlamak için kullandılar. Gelecekte böyle bir kullanım görebiliyorum. Ağaç dikme girişimi, yedi bin meşe ile başladığımızda bunun için basit ama radikal bir olanak sağlar" (Schulze, 2020).

Görsel 1. Joseph Beuys ve Kassel Halkı 7000 Meşe Çalışması

(Erişim : 20.06.2024 [Bilder zu „7000 Eichen“](#))

Beuys “meşe ağacının seçimi sadece sayı bakımından değil her şeyden önce zamansal yönü vurgulamaktadır. Bizi mitolojik ve kültürel olarak Yunanlılar ve Kelt'lere kadar götürmektedir” (URL 1). Meşe ağacını Delibaş şu cümlelerle ifade etmiştir;

Ağaç, kökleri aracılığıyla topraktan aldığı enerjiyi, dallarıyla bütün bedenine yayar. İnsanda, toprağın ona sunduğu besinleri ya da enerjiyi, sindirim sistemi aracılığıyla kendi bünyesine alarak kana karıştırır ve damarları aracılığıyla bütün vücuduna yayar. Bu doğrultuda tek başına kendisini ve/veya insanı temsil eden meşe ağacı, 7000 adet düşünüldüğünde, ormanı ve/veya toplumu temsil etmektedir (Delibaş, 2008:94).

Görsel 2. Fridericianum Müzesi Meydanı, Bazalt Taşları, 7000 Meşe

(Erişim : 20.06.2024 [Bilder zu „7000 Eichen“](#))

“Beuys'un bu sıcak ve soğuk, akıl ve sezgi, yaşam ve ölüm ikiliğinin üstesinden nasıl gelebildiği, kendi içlerinde ölü olan taşları hayata geri çağırarak nasıl canlandığı büyüleyicidir” (Durini, 2011:414). 7000 Meşe projesinde de ağaç ve bazalt taşının eşleştirilmesiyle ikiliğin bir paralellikte sürdürülmesi sağlanmıştır. 7000 adet bazalt taş bloğu Kassel'deki Fridericianum Müzesinin bahçesinde kaotik bir görüntünün oluşmasına neden olmuştur. Bu görüntü Kassel halkına 2. Dünya Savaşı sonrasında bölgede oluşan yıkımı, kaosu ve ölü yığınları hatırlatmıştır. Bazalt yığınlarına yüksek bir noktadan bakıldığında taşların gelişigüzel bir şekilde dökülmediği Beuys'un çalışmalarında kullandığı üçgen formunda döküldüğü ve üçgenin bir ucunun bahçeye ilk dikilen meşe ağacını işaret ettiği görülmektedir. “Bununla birlikte, Beuys bu yapıtı ikili

karakteriyle sunmayı başardı: bir yandan modernizm geleneğine bağlı olarak, diğer yandan da toplumsal heykele dönüşümün başlangıcı olarak: her ağaç dikilmesiyle taşlar yavaş yavaş sanat alanlarını Documenta'yı "terk etti" ve kentsel alanla birleşti" (URL 1). Bazalt taş bloklarının ağaçların dibine dikilmesi projede yer alan ağaçları belirlemenin yanı sıra dikilen ağaçlara anıtsal bir anlam yüklemiştir.

7000 Meşe isimli ekolojik sanat projesi izleyici ile sanat arasındaki sınırları yıkmıştır. İzleyici aktif katılımcı olarak çalışmanın kendisini oluşturmuştur. Ekolojik anlamda bakıldığında ise insan yeniden doğa ile temasa geçirmiştir. Bu temas insanın doğa üzerinde uyguladığı yıkımın aksine insan tarafından doğayı yüceltecek bir geri verme söz konusudur. Ekolojik sanat uygulamaları temel dünyanın ekolojik ve çevresel bütünlüğünün korunması ve insan doğa birlikteliği sonucunda insan eliyle doğal dengenin yok edilmesi yerine insanın doğaya verdiği kayıpları tekrardan kendi eliyle geri vermesidir (Akkol,2018:425). Bu bağlamda Joseph Beuys'un çalışmaları, öğretileri ve sanat anlayışı günümüz sanat anlayışı içerisinde ekolojik temelli çalışmalar üreten diğer sanatçılar için etkili olmuştur.

Joseph Beuys'un Kassel şehrinin o eski doğal yapısına, kimliğine kavuşturmak için toplumu iyileştirmeyi amaçladığı gibi Henrique Oliveira da doğduğu ülke olan Brezilya'nın kaybolan kimliğini, kültürünü, doğal yapısını ürettiği gerçeküstü boyuttaki yerleştirmeleri ile eleştirmektedir.

Ağacı malzeme olarak kullanan Brezilyalı yerleştirme sanatçısı Henrique Oliveira ağaç kabuklarını katmanlar halinde bir araya getirerek oluşturduğu formları mekanların içerisine estetik bir şekilde entegre etmektedir. Sanatçının şantiye ve fabrikalardan temin ettiği kullanılmayan, artık kontrplak parçaları enstalasyonlarının temel malzemesini oluşturmaktadır. Bu malzemelerden oluşturulan sınırları olmayan formlar galeri mekanının duvarlarının içinden geçen, kimi yerde fırlayan, duvarların aralarında dolaşan eğriler ile oluşturduğu kompozisyonlar izleyiciyi dünyalar arası bir yolculuğa çıkartarak doğa ile arasındaki bağları yeniden sorgulatmaktadır.

Görsel 3. Henrique Oliveira , Bololô, Smithsonian Ulusal Afrika Sanatı Müzesi, 2011

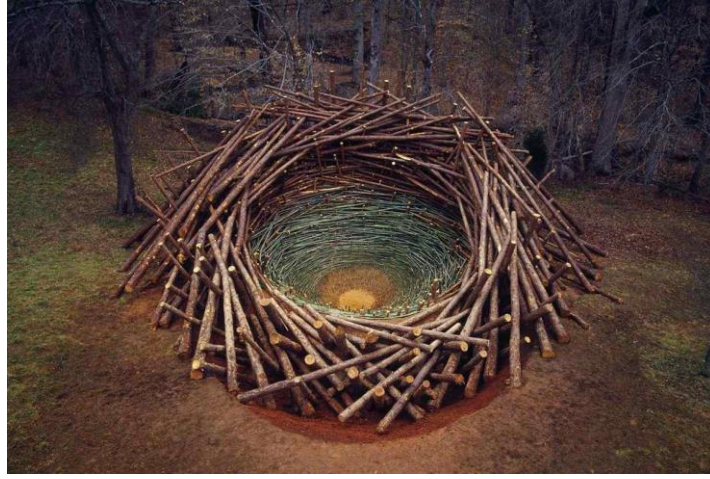
Erişim:08.05.2024 [Henrique Oliveira - Site do Artista Henrique Oliveira - www.HenriqueOliveira.com](http://HenriqueOliveira.com)

Lori Zimmer yazmış olduğu bir köşe yazısında Oliveira'nın çalışmalarının genel görünümünü şu şekilde özetlemiştir. "Oliveira, hasarlı çitlerin boşa gitmesine izin vermek yerine ahşap katmanlarını soyarak parçaları büyük ölçekli enstalasyonlarında 'fırça darbeleri' olarak kullanmıştır. Her bir şeridi sabitlerken, katmanlar oluşuyor ve duvarlardan fırlayan ve amorf formlarda uzayda dolaşan organik eğriler ve bobinler oluşturmıştır" (Zimmer, 2014). Sanatçı atık ağaç parçalarını bir araya getirip duvarları ve sütunları genişletip çoğaltarak mekanı manipüle etmektedir. İzleyiciyi düğümlü, baş döndürücü bir döngünün içine çekmektedir. Oliveira çalışmaları ile "Brezilya kültürüne ve kimliğine atıfta bulunuyor ve şehrin kentsel dokusunun büyük bir kısmının fiziksel ve toplumsal çürümesini ortaya koymaktadır" (Azzarello, 2013).

2. Doğayla Bütünleşme Bağlamında İnsan ve Sanat İlişkisi

Joseph Beuys'un yaşamı boyunca doğa ve insan arasındaki ilişkinin gün geçtikçe azaldığını ve doğanın tehlike altında olduğu sorunsalını sanatının temel problematiği haline getirdiği bilinmektedir. Bu bağlamda işler üretmeye başlayan Alman sanatçı Nils Udo "Altmışlı yılların ortalarında Bavyera'daki Alman kırsalına taşınmıştır ve sanatını dışarıda, doğada icra etmeye başlamıştır. Bu dönemde doğanın tehlikede olduğunu görmüş ve çevre sanatına yönelmiştir" (Art For The Environment, 2016). Doğanın içinde bulunduğu durumdan rahatsızlık duyan sanatçı atölyesinden çıkıp sahaya inmiştir. Çevre sanatına yönelmesindeki temel neden doğaya karşı duyduğu mahcubiyet hissi olmuştur. Nils Udo doğaya ve çevreye bakış açısını bir röportajda şu şekilde ifade etmiştir.

Doğada hayatta kalabilmek için onun yasalarına uygun hareket etmek gerekmektedir. Doğanın bir parçası olmak, onun içine gömülmek, onun üzerinde yaşamak kadar gereklidir. Doğanın orijinal karakterini, zarar görmemiş konumunu, soluduğum havayı korumak, varlığının temelini korumak gibi bir şeydir. Herhangi bir insan müdahalesi doğaya yıkım ve yok oluştan başka bir şey getirmemektedir. Tahrip edilen doğanın yeni tespit edilen her parçası beni umutsuzluğun eşiğine getirmektedir (Grande, 2004:96).

Görsel 4. Nils-Udo, Clemson Clay, Nest, Ağaç Kil, Bambu, Güney Caroline, 2005

(Erişim: 08.05.2024 [The Era of Environmental Art | Widewalls](#))

Sanatçı taş, toprak, su, çiçek, yaprak, dal gibi organik malzemeler kullanarak ürettiği çalışmalarını şehre taşıyarak beton ve doğa arasında oluşan kontrasta izleyiciyi maruz bırakmaktadır. "Mekana özgü ve bütünleştirici bir yaklaşıma sahip olan Nils-Udo'nun dikimleri, çağdaş sanat alanında büyük bir atılımdı. Gustav Mahler'e (1973), Huş Ağacı Dikimi (1975) ve Ladin Ağacı Dikimi (1976) gibi eserlerinde kullandığı canlı doğal unsurları ağaç, bitki ve malzemeleri yerinde kullanarak doğaya nakış gibi işlemiştir" (Grande,2004:95). Yerleştirmelerinde sıklıkla kullandığı yuva figürleri ile doğanın varlığını ön plana çıkararak izleyicinin doğayla olan ilişkisinde durduğu yerin farkına varmasını sağlamaktadır.

Görsel 5. Marjolijn Dijkman, Orman, Fotoğraf ve Ormana Müdahale, 2002

(Erişim:10.08.2024 <https://www.marjolijndijkman.com/works/forest-1-3>)

İnsanın kasıtlı ya da kaza eseri doğa üzerinde bıraktığı izleri, doğa ile kurduğu ilişkinin durumunu farklı şekillerde ele alan video yerleştirmeler, fotoğraf gibi farklı disiplinlerde yer alan Marjolijn Dijkman'ın çalışmaları geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Sanatçının Hollanda ormanlarının gerçekliğini incelediği “Forest” isimli fotoğraf çalışması Hollanda ormancılığının aşırı müdahalesine dikkat çekmektedir. “Hollanda’da ister ıslah edilen araziler ister peyzaj düzenlemesi yapılmış parklar ya da gözetim altında olan ormanlar olsun, neredeyse bütün “doğa” bir şekilde yapılmış veya tasarlanmıştır. Doğal olarak görünen her ne varsa neredeyse tamamen insan-yapımıdır” (Brown,2014:41). Sanatçı orman içerisinde belirlediği bölgelerde ağaçlar ile düzenlemeler yapmıştır. Bu düzenlediği alanları gece güçlü ışıklar yardımı ile aydınlatmış ve fotoğraflamıştır. Sanatçı tarafından düzenlenen sahneler bu durumdan daha yapay ve rahatsız edici bir şekilde görülmektedir.

3. Süreç Bağlamında İnsan, Doğa ve Sanat İlişkisi

Doğanın üzerinde insan kaynaklı oluşan yapay bozulmalara odaklanan Dijkman insanın doğa üzerinde uyguladığı tahakkümün sonuçlarını çalışmaları ile belgelerken doğa üzerinde zaman olgusu içerisinde doğal olarak meydana gelen yok olma, bozulma, çürüme süreçleri üzerine odaklanan Anya Gallaccio ise seçtiği mekanlar ve malzemelerle de bu döngüyü destekler nitelikte nesne ve mekanlar oluşturmaktadır. Çalışmalarında doğal malzemeler kullanan sanatçının bu malzemelerin zaman olgusu karşısında verdiği mücadele sonucu uğradığı dönüşüm çalışmalarının temelini oluşturmaktadır. Doğa üzerinde gerçek olan zamanın içerisinde olması gereken çürümenin, yok oluşun kaçınılmaz halini Gallaccio gerçekleştirdiği çalışmaları ile daha görünür hale getirmiştir. Sanatçının 2008 yılında gerçekleştirdiği “içindeki açık alan” isimli yerleştirmesi Londra’daki bir parkta kuru haldeki bir atkestenesi ağacının bulunduğu ortamından alınıp galeri alanına yerleştirilmiştir. Eliza Williams galerinin bir odasını dolduran atkestenesi ağacı ile ilgili şunları söylemiştir. “Sessiz bir etkinliğe hem de geleneksel heykelsi bir forma dayanıyor. Sanatta sayısız doğa ve ağaç tasviri vardır ama işin gerçeği buradadır. Ağacın duruşu kır yürüyüşlerinin ya da çocuklukta atkesteneleriyle oynanan oyunların anılarını hatırlatıyor ama yine de incelenmeye hazır, acımasızca bağlı ve hareketsiz kalıyor”(Williams,2008). Anya Gallaccio’nun çalışmaları izleyicinin görsel duyularının yanı sıra koklama ve işitme gibi diğer duyularını da harekete geçirmektedir.

Görsel 6. Anya Gallaccio, İçimizdeki İç Mekan, Camden Sanat Merkezi, Londra,2008
(Erişim: 08.05.2024 [that open space within - Camden Art Centre](https://www.camdenartcentre.org/that-open-space-within))

Kendi doğal alanında zaman içerisinde canlılık sürecini tamamlayıp kuruyan atkestanesi ağacının çürüme sürecini galeri alanına taşıyarak izleyiciyi yaşam ve ölüm ikilemi arasında bırakmıştır. Anya Gallaccio'nun bu çalışması adeta geleneksel vanitas tablosu izlenimi de yaratmaktadır. 1970'lerden buyana öncü çevre sanatçıları arasında yer alan Buster Simpson orman içerisinde insanlar tarafından kesilerek bırakılmış bir ağacı kendi yaşam alanından alıp farklı bir alana yerleştirmiş ve yeni hayatlara alan hazırlamıştır. Çalışmaları ile insan ve doğa arasındaki karşılıklı iletişime dikkat çekmek istediği düşünülmektedir. Çalışmalarında genelde geri dönüşümlü malzemeler kullanmıştır. "Host Analog" isimli canlı yerleştirmesi de bunlardan birisidir. Sanatçının bu çalışmasını Brown şu şekilde betimlemiştir;

1950'lerde keresteciler tarafından kesilerek yakındaki bir ormana bırakılmış, çürümekte olan bin yıllık bir Douglas göknarının yirmi dört metrelik bir bölümü, üzerinde "konaklayacak" yeni bitkilere verimli bir üreme zemini sağlamak üzere kullanılıyordu. Simpson bu çürümekte olan "bakıcı tomruğu" sekiz parçaya bölerek bir yay şeklinde düzenlemiş ve en uygun yetiştirme koşullarını sağlamak için sulama amaçlı bir sisleme sistemi kurmuştur (Brown,2014:82).

Simpson zaman içerisinde çalışmasının üzerinde gerçekleşen değişim sürecini şu şekilde ifade etmiştir. Kendi kendine tohumlanıp büyüyen bitkiler bir orman manzarası oluşturmuştur. Bu manzara doğal olan kavramını şans ve değişim unsurlarıyla yüzleştiren bir estetik meydana getirdi. "Host Analog" dinamik bir çalışma olup, sürekli olarak gelişmeyi açık olacağı için asla tamamlanmamış bir çalışmadır (URL 2).

Görsel 7. Buster Simpson, Host Analog, Oregon Convention Center, Portland, 1991
(Erişim: 08.05.2024 <http://www.bustersimpson.net/hostanalog/>)

4. Türkiye’de Disiplinlerarası Üretim Bağlamında İnsan, Doğa ve Sanat İlişkisi

Genel olarak Joseph Beuys’un öğretileri doğrultusunda Batı sanatında 1960’lı yıllardan itibaren sorgulanmaya başlanan insan, doğa ve sanat arasındaki ilişki, 1990’lara gelindiğinde Türkiye’deki sanat pratiklerinin konusu haline gelmiştir. Yapılan literatür taramasına göre aynı yıl içerisinde ‘Sanat Türkiye Estetik ve Kültür Derneği’ kurulmuştur. Bu dernek aracılığı ile 1997 yılında ‘Sanat ve Çevre’ başlıklı 3. Uluslararası Sempozyum ve sanat etkinlikleri düzenlenmesinin ardından 2000 yıllara kadar Türkiye’de insan, ekoloji ve sanat ilişkisini odak noktasına alan herhangi bir sanat girişiminin olmadığı düşünülmektedir. Ali Akay ve Levent Çalıkoğlu’nun 2005 yılında Akbank Sanat’ta küratörlüğünü yaptıkları “Doğayla Buluşmak” isimli sergi 21.yüzyıl Türkiye’sinde insan, doğa ve sanat ilişkisinin yeniden sorgulanmaya başlanmasının ilk örneğidir. Bu serginin arkasından İstanbul Modern Sanat Müzesinde 2011 yılında Paolo Colombo ve Levent Çalıkoğlu’nun küratörlüğünü yaptıkları “Kayıp Cennet”, Borusan Contemporary’nin Perili Köşk’te 2014-2015 yılları arasında seri sergi olarak düzenlenen ve küratörlüğünü Nazlı Gürlek’ in yaptığı “Ortak Zemin: Hava”, “Ortak Zemin: Toprak”, “Ortak Zemin: Su”, İstanbul Modern Sanat Müzesinde 2016 yılında Celenk Bafra ve Paolo Colombo’nun küratörlüğünü yaptıkları “Yok Olmadan”, İstanbul Modern Sanat Müzesinde 2016 yılında Sena Çakırkaya’nın küratörlüğünü yaptığı “Habitat”, Arte Sanatta 2017 yılında Seval Şener ve Tuğçe Erel’in küratörlüğünü yaptıkları “Şimdi Buradasınız”, Mixer Sanat galerisi 2018 yılında Ahmet Ergenç’in küratörlüğünü yaptığı “Hayvanların Tarafı”, artSümer galerisi 2018 yılında Eda Gecikmez ve Sevil Tunaboğlu’nun küratörlüğü yaptıkları “Güneş Yerinde”, Şekerbank Açıkkehan Yeni Medya Sanatları Galerisi 2019 yılında Ali Akay’ın küratörlüğünü üstlendiği Elmas Deniz’in “Doğa İle Bütünleşmek”, 2019 yılında Özge İnalın danışmanlığında Heybeli Ada Ruhban Okulunda “Derin Akıntı” sergileri düzenlenmiştir (Pişkiner, 2019). Bu sergilerin yanı sıra yine aynı şekilde insan ve diğer canlılar arasındaki ekolojik ilişki ve sorunları konu alan çeşitli sanat trianelleri, bienalleri, festivaller gerçekleştirilmiş ve kolektifler kurulmuştur. Tüm bunlar şu anda içinde bulunduğumuz çağın pozitif ya da negatif yönde etkisiyle, insan ve doğa arasındaki ilişki bağlamında meydana gelen ekolojik sorunlara sanatsal açıdan bakarak oluşturulan eleştiri diline zemin hazırlamıştır.

Görsel 8. Sibel Horada, *Hiç Var Olmamış Gibi*, Yerleştirme, 2017

(Erişim: 04.07.2024 Sergi Kataloğu)

Sanatçı Sibel Horada 2017 yılında Arte Sanatta Seval Şener ve Tuğçe Erel’in küratörlüğünü yaptıkları “Şimdi Buradasınız” isimli sergide “Hiç Var Olmamış Gibi” isimli yerleştirmesi ile yer almıştır. Sanatçı bu yerleştirmesinde sanat nesnesi olarak Pavlonya ağacını kullanmıştır. Eğitim gördüğü Yıldız Teknik Üniversitesi’nin bahçesinde kesilmiş bir ağaç kütüğünün dikkatini

çekmesiyle birlikte bu yerleştirmenin oluşum süreci başlamıştır. Ağaç kütüğü hakkında detaylı bir araştırma yapan sanatçı kesik olan kütük parçasının bir pavlonya ağacına ait olduğunu bulmuştur. Pavlonya ağacı ekolojik açıdan incelendiğinde “yorgun ve aşınmış toprakların hasarını giderme yetisine sahip, çok hızlı büyüyen bir tür. Kökleri toprağın derinlerine uzanan Pavlonya ağaçları, yüksek oksijenasyon kapasitesiyle zararlı maddeleri işleyip süzerek topraktaki organik elementlerin artmasını sağlamakta ve ormansızlaşmayla mücadele için en uygun ağaç türlerinden biri olduğu bilinmektedir” (Kortun, 2017:230). Sanatçı çalışmasını galeri alanının zeminine parçalanmış ağaç kökünün irili ufaklı parçalarını yerleştirerek gerçekleştirmiştir. Ağacın doğal dokusunun yanında parçalara daha yakından detaylı bir şekilde bakıldığında insan kaynaklı testere, çekiç ve balta darbelerinin oluşturduğu izler ağacın doğal dokusunun önüne geçtiği görülmektedir. Yerleştirme izleyici üzerinde adeta bir cinayet mahallinde arta kalan izler arasında dolaşıyormuş hissi uyandırmaktadır. “Bu çalışmayla kent içindeki alanların otorite, güç, sermayenin zoruyla bozulması ve yok edilmesi görülmektedir. Kök salmanın değeri ve insan eliyle değersizleştirilmesini izlettirmektedir. Zorla göç ettirilmiş bir pavlonya ağacı; hafızanın, kök salmanın, yerleşik olmanın izlerini üstünde taşımaktadır” (Şener ve Erel, 2017:14). Egemen olma isteği ile gücünü ispatlamaya çalışan insan kendini tanımaya başladığı süreçten bu yana bu arzusunu doğaya karşı ölçsüz bir şekilde kullanmaktadır. Kontrol edemediği doğaya dair izleri ise hakim olduğu alanlarda görmekten rahatsızlık duymakta ve bu izleri yerinden söküp kökünü kurutarak görünmez kılmaktadır. Doğanın tarafına geçen Sibel Horada “Hiç Var Olmamış Gibi” isimli yerleştirmesi ile iktidar gücün yok etmek istediği izleri sergileyerek onları görünür kılmıştır.

Dünya üzerinde egemen güç olarak kendini tanımlayan insana doğaya karşı uyguladığı yıkımı çalışmaları ile görünür kılan, düşündüren bir diğer sanatçı Elmas Deniz olmuştur. Sanatçı sanatın doğa ile ilişkisini, insanların birbirleri ile olan ilişkilerini, insan ve doğa arasında bozulan ilişkiyi farklı sanat disiplinlerini kullanarak ifade etmeye çalışmıştır. Hayvan, bitki, ağaç kısacası sanatçının üzerinde yaşamımızı idame ettirdiğimiz doğanın her bir parçası üretimlerinin bir parçasını oluşturmaktadır. Özellikle kapitalizmin doğayı insan merkezci bir bakış açısıyla yeniden şekillendirmesi, metalaştırılma halini, insanın doğayı algılama ve tüketim şekilleri gibi sorunsalları çalışmalarının merkezine aldığı düşünülmektedir.

Görsel 9. Elmas Deniz, *Satın Almak İstediyim Ağaç*, video, 5’00”, 2014

(Erişim:14.07.2024 [“DOĞA İLE BÜTÜNLEŞMEK” – Karaköy Mono](#))

Elmas Deniz’in 2014 yılında ürettiği “Satin Almak İstediyim Ağaç” isimli video işinde sanat nesnesi olarak 600 yıllık bir ağacı kullanmıştır. Bu çalışma doğa ile mülkiyet arasındaki ilişkiyi, insanın sahip olma içgüdülerini sorgulayan bir çalışmadır. Ali Akay’ın sergi broşüründe bu çalışma ile ilgili “Elmas Deniz, sanatsal ironiyi kullanarak, satın almak istediği ağacın sahibinin arayışıyla “yüce bir ağacın değeri üzerinden nasıl bakılabilir?” sorusu üzerine eğilmektedir ve yol üzerindeki ağacın bile metalaştığı dünyaya bakmaktadır” (Akay, 2019) ifadelerini kullanıştır.

“Satın Almak İstediğim Ağaç” video işinin temelinde doğal kaynakların ticarileşmesi ve insanın parayla ilişki biçimi şeklinde iki konuya değinmiştir. Bu konuları Elmas Deniz Merve Ünsal ile yaptığı “Turuncu Ne Zaman Kırmızı Olur” başlıklı söyleşisinde şu şekilde açıklamıştır;

İlki, doğal kaynakların ticarileşmesi yani doğanın alınır satılır bir metaya dönüşmesi hakkında. Bu unsur, videodaki iç sesimle ortaya çıkmaktadır. Hayattaki başarıların finansal başarıyla, parayla eşleştirilmesinden bahsedilmiştir. Sevdiğimiz şeylere sahip olmamız gerekiyor mu hakikaten? İkinci konu ise parayla ilişki biçimleri ve benim satın almayı başaramamamla ilgili. Mülkiyet, müştereklerimize bakışımızı çarpıtıyor; doğru düşünemiyoruz. Hava, su, bitkiler, toprak gibi biriktirilemeyecek ve birilerinin mülkiyetinde bulunmaması gereken unsurları düşünmek benim için değerli (Ünsal,2022).

Genel olarak sanatçının eleştirdiği ve üzerinde durduğu konu bağlamında oluşan doğa ve insan arasındaki bağın anlamsal olarak günümüzde tekrardan yüce konuma getirilerek yeniden şekillenmeye başladı görülmektedir. Doğa ve insan arasındaki bağın yeniden güçlenmeye başlamasının nedeni biyolojik olarak bedenlerimizin hayatta kalabilmesi için gerekli olan kaynağın yani doğanın başka bir alternatifi olmayışdır.

Doğa ile insan arasındaki bağı yeniden kuvvetlendirmek için onunla daha fazla zaman geçirmenin yanı sıra onun üzerinde yaşayan diğer canlıları da görerek, hissederek, mümkün olacaktır. Doğa ile arasındaki bağı yaşamının ilk yıllarından beri güçlendirerek devam ettiren Alper Aydın bu bağın neden önemli olduğu farklı sanat pratiklerini kullanarak ürettiği çalışmaları ile ifade etmeye çalışmıştır. Alper Aydın çocukluğunu geçirdiği Ordu’daki Yason burnu olarak bilinen yarımada sekiz yıl boyunca deniz tarafından yarımadaya sürüklenen doğal nesneleri sanatsal pratiklerinde kullanmak için toplamıştır. “Corpus Membratim” isimli yerleştirmesi yarımada bu ağaç parçası ile karşılaşması ile başlayan bir tasarım sürecine sahiptir. Çalışmanın nesnelerini buluntu ağaç parçası ve metal konstrüksiyon oluşturmaktadır. Beden parçası anlamına gelen “Corpus Membratim” terimi Latince kökenli tıbbi bir terimdir. Kesilmiş bir et parçasını andıran ağacın şeklini de desteklemektedir. Yerleştirme genel anlamda “insanın doğada yarattığı tahribatı anlatırken kullandığı “derisi yüzülmüş bir yeryüzü” betimlemesini yansıtacak şekilde, mezbahalarda etin asıldığı bir düzeneğe çok az müdahale ile iliştilmiştir: Eser hem kendi bedenimizden koparılmış, satılmayı bekleyen bir et parçası hem de insan eliyle gerçekleştirilmiş felaketlerin bir anlatıcısıdır” (Omm, 2020).

Görsel 10. Alper Aydın, Corpus Membratim, 2019
(Erişim: 15.07.2024 [Odunpazarı Modern Müze](#))

Alper Aydın'ın bu yerleştirmesi ayrıca bize doğayı ne kadar hissederek yaşadığımızı, onun karşılığını ve neresinde yer aldığımızı sorgulatan düşünceleri harekete geçirten sorulara cevap bulmamızı ve doğanın bir parçası olduğumuzu hatırlatmıştır.

Günümüz dünyasında kendine, ahlakına ve üzerinde yaşadığı ve bir parçası olduğunu unuttuğu doğaya yabancılaşan bir insan topluluğu türemektedir. Gelişen dünya ile birlikte insan düşünsel olarak değişime uğramıştır. Doğa ile arasındaki bağların zayıflaması neticesinde doğanın buna bağlı olarak ta kendisinin nasıl daha iyi yaşaması gerektiğinin çarelerini aramak yerine kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmeyi tercih etmiştir. Schiller'in uzun yıllar önce kurduğu "modern hayatın insanlar arasındaki, insanlarla toplum ve tabiat arasındaki ahengi parçaladığına inanmaktadır" (Artun,2015:111) şeklinde doğa ve insan arasındaki kaybolan ilişkiye yönelik bu cümlesi günümüzde hala geçerliliğini korumaktadır. İnsan, doğa, hayvan, bitki, organik ya da inorganik maddeler arasında bulunan zincirin kırılması bugün hissedilir derecede ortaya çıkan ekolojik sorunların temel kaynağı olarak görülmektedir. Bu sorunların göz ardı edilmeyip kolektif ve bütüncül bir şekilde harekete geçildiğinde bir şeyleri değiştirmek mümkün görünmektedir. Bu anlamda Beuys'un Kassel halkını çalışmasının içine dahil ederek gerçekleştirdiği toplumsal heykel kavramı birincil örnekler arasında yer almaktadır.

Sonuç

İnsan kaynaklı nedenlerden dolayı günümüz dünyasında ekolojik problemlerle mücadele her geçen gün birincil olarak sonuca ulaştırılması gereken öncelikler arasında yer almaktadır. Bu sorunların sonuçları ülkeler arasında farklı zamanlar içerisinde hissedilmeye başlanmasıyla birlikte doğanın varlığı tekrardan hatırlanır konuma gelmiştir. Diğer bilim alanlarında olduğu gibi sanat alanında da insan ve doğa ilişkisini temel alan çalışmalar üretilmiştir. Bu araştırma bağlamında insan ve doğa arasındaki ilişki Batı ve Türk sanat anlayışı kapsamında ağacı nesne olarak kullanan farklı sanatçıların çalışmaları üzerinden ifade edilmiştir. Yapılan literatür taraması sonucunda Batı sanatında 1980'li yıllarda ekolojik sorunlara, insan ve doğa arasındaki iletişimsizliğin farkına varılmıştır. Türkiye'de ise bir on yıl gecikmeli olarak sanat ve çevre odaklı sempozyumlar yapılmaya başlandığı görülmüştür. Ancak 2000'li yılların başlarına kadar sanatsal anlamda herhangi bir etkinliğin devamı gelmemiştir. 2000'li yıllardan itibaren çalışmaların kavramsal sanat çerçevesini oluşturan diğer konuların yanı sıra doğa ve insan ilişkisi de yer almaya başlamıştır. İlerleyen süreçte bu ilişkiyi ele alan yerli ve yabancı sanatçı ve üretimlerdeki artışın doğaya olan farkındalığı daha görünür hale getirerek etki alanını arttırdığı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında Joseph Beuys, Henrique Oliveira, Nils Udo, Ursula Rydingsvard, Marjolijn Dijkman, Anya Gallaccio, Buster Simpson, Sibel Horada, Elmas Deniz, Alper Aydın'ın çalışmaları ağacı sanatsal üretimlerinin birer nesnesi haline getirerek metalaştırılan ve bir tüketim nesnesi haline getirilen doğaya, doğanın içinde bulunduğu duruma, insanın doğada nerede durduğuna, insan ve doğa arasında kaybolan kültür ve ilişkiye odaklandıkları görülmüştür. Genel olarak Enstalasyon, Video Art, Süreç Sanatı, Land Art gibi farklı disiplinlerde üretilen işlerin çıkış noktalarının tek bir noktada birleşerek insan merkezli doğa anlayışının önünde her geçen gün güçlenerek büyüyen bir kalkan olmaya devam etmesi beklenmektedir.

Kaynakça

- Artun,A.(2015). Çağdaş Sanatın Örgütlenmesi. (3.Baskı). İletişim Yayınları.
- Akay, A. (2019). *Doğa ile Bütünleşmek* sergi kataloğu, *Doğa ile Bütünleşmek / Integration With Nature - Elmas Deniz | Şekerbank* (sekerbank.com.tr) adresinden 14.07.2024 tarihinde alınmıştır.
- Akarsu,B. (1994). İnsan ve Çevre Cogito: Üç Aylık Düşünce Dergisi. (2.Sayı), Yapı Kredi Yayınları.

- Akkol,N. (2018).Değişen Doğa Algısı ve Armağan Etme Bağlamında Ekolojik Sanat. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 7(44), 421-427. [10.7816/ident-07-44-07](https://doi.org/10.7816/ident-07-44-07)
- Brown, A. (2014). *Güncel Sanat ve Ekoloji*. (1. Baskı). (E. Gözgü, Y. Adam, Çev.). Akbank Kültür ve Sanat
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Capra, F. (1992). *Batı Düşüncesinde Dönüm Noktası*. (2. Baskı). (M. Armağan,Çev.). İnsan Yayınları.
- Ceritli, İ.(1998). Çevreci Hareketin Siyasallaşma Süreci. *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 5, 255-70. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/divan/issue/25934/273227>
- Creswell, J.W. (2017). *Araştırma Deseni “Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları”*. (3. Baskı). (S.B. Demir, Çev.). Eğiten Kitap.
- Durini, L. D. D. (1992). The Felt Hat: Joseph Beuys, A Life Told, <https://archive.org/details/felthatjosephbeu0000dedo/page/n5/mode/2up?view=theater> adresinden 18.07.2024 tarihinde alınmıştır.
- Durini, L. D. D. (1999). Joseph Beuys : The Art Of Cooking : La Cucina Di Beuys, <https://archive.org/details/josephbeuysartof000dedo/mode/2up> adresinden 20.06.2024 tarihinde alınmıştır.
- Durini, L. D. D. (2011). Beuys Voice, <https://archive.org/details/beuysvoice0000dedo> adresinden 20.06.2024 tarihinde alınmıştır.
- Delibaş, L. (2008). *Kelt Kültürü Bağlamında Joseph Beuys ve Eserleri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Tomsuk, E.E. (2022). Beuys ve Doğa İlişkisi Bağlamında Sanatın İyileştirme Gücü. *Ulakbilge*,10(76), 907– 916. <https://www.ulakbilge.com/arsiv.php?dergi=285#kapat>
- Graf, M. (2021). 100 Yıl Beuys. M. Graf (Ed.), 100 Yıl Beuys (1. Baskı, s.3) içinde. Akbank Sanat
- Grande, J.K.(2004). *Art Nature Dialogues : Interviews With Environmental Artists*, [Art nature dialogues : interviews with environmental artists : Grande, John K : Free Download, Borrow, and Streaming : Internet Archive](https://archive.org/details/art-nature-dialogues-interviews-with-environmental-artists-grande-john-k-free-download-borrow-and-streaming-internet-archive) adresinden 25.06.2024 tarihinde alınmıştır.
- Kara, D. (2004). *Bir Biyofilik Olarak Joseph Beuys ve Sanatı*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Marmara Üniversitesi.
- Kouni C. (1990). *Energy Plan For The Western Man / Joseph Beuys In America*, New York, Four Walls Eight Windows.
- Pişkiner,G. (2019). 1990’lardan Günümüze Türkiye Sanatında Doğaya Yaklaşımlar. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Sarioğlu, D. K. (2021). 100 yıl Beuys. M. Graf (Ed.),Beuys ve Biofili (1. Baskı, s.11) içinde. Akbank Sanat
- URL 1, Stringaris, R. T. Joseph Beuys: 7000 Eichen Eine unsichtbare Skulptur, Joseph Beuys: Joseph Beuys: 7000 Eichen – Eine unsichtbare Skulptur <http://www.7000eichen.de/?id=32> adresinden 20.06.2024 tarihinde alınmıştır.
- Schulze, M. (2020). Joseph Beuys’ Ambitious Plan to Plant 7000 Oaks <https://publicdelivery.org/joseph-beuys-7000-oaks/> adresinden 20.06.2024 tarihinde alınmıştır.
- Şakacı, B. K., ve Günesen, M. (2023). Derin ekoloji ve derin ekolojinin düşündürdükleri. *Akademik Düşünce Dergisi* (8), 67-85. <https://doi.org/10.53507/akademikdusunce.1391277>
- Şener, S. ve Erel T. (2017). *Şimdi Buradasınız Sergi Kataloğu*. Ankara: Arte Sanat.

- Williams, E. (2008). Anya Gallaccio, <https://www.frieze.com/article/anya-gallaccio-0> adresinden 23.06.2024 tarihinde alınmıştır.
- URL 2, Simpson, B. (1991). Host Analog, <http://www.bustersimpson.net/hostanalog/> adresinden 24.06.2024 tarihinde alınmıştır.
- Zimmer, L. (2014). Henrique Oliveira's Powerful Recycled Wood "Tridimensional" Sculptures Burst Through Gallery Walls, [Henrique Oliveira's Powerful Recycled Wood "Tridimensional" Sculptures Burst Through Gallery Walls \(inhabitat.com\)](http://inhabitat.com/henrique-oliveira-s-powerful-recycled-wood-tridimensional-sculptures-burst-through-gallery-walls/) adresinden 21.06.2024 tarihinde alınmıştır.
- Azzarello, N. (2013). Henrique Oliveira: 'Baitogogo' at Palais de Tokyo, Paris, [henrique oliveira: 'baitogogo' at palais de tokyo, paris \(designboom.com\)](http://designboom.com/henrique-oliveira-baitogogo-at-palais-de-tokyo-paris/) adresinden 21.06.2024 tarihinde alınmıştır.
- Art For the Environment, (2016). Nils Udo, <https://ecoartseurope.wordpress.com/2016/06/01/nils-udo/> adresinden 22.06.2024 tarihinde alınmıştır.
- Ünsal, M. (2022). Turuncu Ne Zaman Kırmızı Olur: Elmas Deniz’le Söyleşi, [m-est.org | Elmas Deniz \(saha.org.tr\)](http://m-est.org/Elmas-Deniz/) adresinden 14.07.2024 tarihinde alınmıştır.
- Omm. (2020). Günün Sonunda Sergi Kataloğu. <https://omm.art/tr/sergi/gunun-sonunda> adresinden 15.07.2024 tarihinde alınmıştır.

Katkı Oran Beyanı

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı

Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal kuruluş ile ilişkisinin bulunmadığını ve dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Destek ve Teşekkür

Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.